

FÖRDJUPNINGSTEMA HEDER

Bortförande av barn

Faktablad för dig som arbetar i förskolan

En form av hedersrelaterat våld och förtryck är när en person i en familj eller släkt för bort ett barn från sitt hem, oftast utomlands. Det kallas för bortförande av barn. I det här faktabladet får du lära dig vilka tecken som kan finnas på att ett barn riskerar att bli bortfört. Du får också lära dig vad du kan göra för att förhindra att det händer.

Anledningar till att barn förs bort

Barn kan föras bort av flera olika anledningar, till exempel vid vårdnadstvister, men orsaken kan också vara kopplad till hedersrelaterat våld och förtryck:

- Ett barn kan föras bort för att upprätthålla eller återupprätta en familjs heder. Barnet kan då utsättas för olika former av hedersrelaterat våld och förtryck som till exempel könsstämpning, barnäktenskap eller uppfostringsresor
- Barn kan föras bort för att vårdnadshavare vill komma bort från svenska myndigheter, till exempel om socialtjänsten har öppnat en utredning vid misstanke om att ett barn lever i en familj med hedersnormer.

Socialtjänsten kan ansöka om utreseförbud för ett barn

År 2020 infördes lagen om utreseförbud i Sverige. Utreseförbudet utvidgades år 2024 och nu innebär förbudet att ett barn inte får resa utomlands eller lämna Sverige om det finns en påtaglig risk för att barnets hälsa eller utveckling skadas under utlandsvistelsen.

Så här kan det gå till när ett utreseförbud utfärdas:

1. Någon gör en orosanmälan till socialtjänsten om att ett barn riskerar att föras bort.
2. Socialtjänsten ansöker sedan om ett utreseförbud hos förvaltningsrätten.
3. Förvaltningsrätten beslutar om ett utreseförbud för barnet. Då spärras barnets pass och barnet kan inte resa ut ur landet.
4. Förvaltningsrättens beslut gäller i sex veckor. Sedan omprövas beslutet var sjätte vecka tills förvaltningsrätten bedömer att risken för barnet ska föras bort inte längre finns och utreseförbudet kan upphävas.

Förvaltningsrätten kan utfärda ett *tillfälligt* utreseförbud om det finns en akut risk för att ett barn förs bort utomlands.

Utreseförbudet innebär att barnets svenska pass spärras och att det inte heller går att förnya barnets pass. Polisen har också möjlighet att efterlysa barnet, både nationellt och internationellt. Efterlysningen gäller oavsett om barnet reser med svenskt pass, nationellt id-kort eller utländskt pass. Däremot finns inte möjlighet att spärra barnets nationella id-kort eller eventuellt utländskt pass.

Gör en orosanmälan om du misstänker att ett barn riskerar att föras bort

Du som arbetar i förskolan har anmälningsplikt. Det innebär att du måste anmäla till socialtjänsten om du misstänker eller vet att ett barn ska åka utomlands och riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck under resan, till exempel könsstympning. Du måste alltså inte veta att ett barn riskerar att bli utsatt, det räcker att du känner en oro för barnet. Det är ett brott att ta med sig ett barn utomlands om det finns ett utreseförbud.

Du kan gå in på [Utrikesdepartementets webbplats](#) dit både myndigheter och privatpersoner kan vända sig i en akut nödsituation för att få råd och stöd om hur du ska tänka och agera.

Risikfaktorer för att ett barn riskerar att bli bortfört

Det finns några riskfaktorer för bortförande av barn som det är bra att vara uppmärksam på. Kunskapen om riskfaktorerna och följande lista kan du ha som stöd för att bedöma om du ska göra en orosanmälan eller inte.

Familjen eller släkten planerar att könsstympta en flicka

Det finns ett antal faktorer som kan innebära att ett barn befinner sig i riskzonen för att könsstymptas. Här är nio sådana riskfaktorer:

- Familjen eller släkten kommer från ett land där könsstympling är vanligt.
- Barnets vårdnadshavare är positiva eller ambivalenta till könsstympling.
- Barnets syskon har blivit utsatta för könsstympling.
- Familjen planerar en utlandsvistelse till ett land där könsstympling förekommer
- Familjen har en låg grad av integrering i det svenska samhället.
- Barnets vårdnadshavare har låg utbildning (personer med högre utbildning bryter oftare mot traditioner och hedersnormer).
- Barnets mamma eller andra släktingar är könsstympade.
- Barnets vårdnadshavare har åsikter om, eller förbjuder, barnet att delta i aktiviteter i förskolan som handlar om barnets rätt till sin sexualitet och sin egen kropp.
- Barnets ålder. Flickor könsstymptas ofta från fyra års ålder, men det förekommer även hos spädbarn.

Du kan läsa mer i faktabladet om könsstympling.

Barnets familj har myndighetsinsatser

Var uppmärksam på tecken på att ett barn riskerar att bli bortfört om du får veta att en familj som lever med hedersnormer får insatser från en myndighet. Myndighetsinsatser kan till exempel vara att socialtjänsten ska placera ett barn i familjehem, eller att familjen har någon annan form av stöd. Var observant på om någon i familjen planerar en resa och tänk på att tidpunkten för resan kan variera. En del vårdnadshavare för bort sina barn innan myndighetsinsatsen börjar, och andra efter att insatserna har avslutats. Det händer också att vårdnadshavare för bort ett barn för att hen tror att en myndighetsinsats ska hända. Det är socialtjänstens ansvar att säkerställa barnets säkerhet och rättigheter när familjen har kontakter med olika myndigheter.

Det har skett bortföranden tidigare eller hot om bortföranden i familjen

Risken för att ett barn ska bli bortfört ökar om andra barn i familjen eller släkten tidigare har förts bort. Risken ökar också om vårdnadshavare eller andra släktingar hotar om att föra bort ett barn. Du måste alltså tolka sådana hot som ett tecken på en verklig risk för att barnet ska bli bortfört.

Barnet har en funktionsnedsättning

Barn med funktionsnedsättning har en generellt ökad risk för att drabbas av hedersrelaterat våld och förtryck. Vid en viss ålder ökar också risken för bortförande. En orsak kan vara att familjens stigma minskar om barnet inte längre lever i familjen. En annan orsak till bortförande av lite äldre barn med funktionsnedsättning kan vara att gifta bort barnet eftersom stigmat minskar om barnet blir gift.

Barnet eller någon annan i familjen bryter mot hedersnormer

Risken för bortförande av ett barn som går på förskolan ökar om barnets vårdnadshavare eller andra i släkten upplever att barnet själv bryter mot familjens hedersnormer på något sätt. Men risken för att yngre syskon blir bortförda kan också öka om ett äldre syskon anses bryta mot hedersnormer.

För pojkar som bryter mot hedersnormer handlar det ofta om uppfostringsresor. För flickor som bryter mot hedersnormer kan bortförandet handla om tvångsäktenskap.

Lyssna efter varningssignaler i samtal med barnet

Berättelser som inte verkar stämma kan vara en varningssignal. Om ett barn berättar saker om en kommande utlandsresa som inte verkar stämma med det du vet om barnet och familjen så är det en varningssignal som behöver uppmärksammas. Inför ett bortförande kan vårdnadshavare lura barnet genom att prata om släktträffar, en sjuk mormor eller semester. Det kan förstås vara svårt för dig som pedagog att upptäcka om vårdnadshavarna försöker lura barnet när hen berättar om en kommande resa, men var lyhörd för vad och hur ett barn berättar om resan. Lyssna efter om det finns resonemang i barnets berättelse som du upplever inte stämmer överens.

Det här kan du göra

Det här kan du som arbetar inom förskolan göra för att förhindra att ett barn blir bortfört:

- Var uppmärksam på om det finns barn på förskolan som lever i familjer med hedersnormer.
- Var uppmärksam på om
 - » familjen har myndighetsinsatser
 - » andra barn i familjen eller släkten har förts bort tidigare
 - » barnet har en funktionsnedsättning
 - » någon annan i familjen bryter mot hedersnormerna.
- Lyssna efter detaljer i berättelser om utlandsresor som inte verkar stämma.
- Gör en orosanmälan om du tror eller vet att ett barn riskerar att bli bortfört.

